

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 – Uudistukset

OSA 2 Lapsen tuki

Luku 5 Lapsen tuki

- Varhaiskasvatukseen osallistuvalla **lapsella on oikeus** saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty.
- **Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella** tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.
- Tuen järjestämisen **lähtökohtana** ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet.
- Lasta **kuullaan** lapsen ikä ja kehitys huomioiden.
- Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä **hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä**.
- **Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia** onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Yleistä

- Varhaiskasvatuksen järjestäjä on **velvollinen** antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea **päiväkodissa tai perhepäivähoidossa**.
- Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään **viivytyksettä** yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.
- Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea **omassa lapsiryhmässään** erilaisin joustavin järjestelyin.
- Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen **pienryhmässä tai erityisryhmässä**.
- Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa **johdonmukaisen jatkumon** varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut 1/4

- Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää **tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista** päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan **tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä**.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää **yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista** liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada **varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä** toteutuu.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut 2/4

- **Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta** sekä **tukipalveluista** tekee varhaiskasvatuksen **järjestämisvastuussa oleva kunta**. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen **toimipaikan sijaintikunta**.
- Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava **yhteistyössä**.
- Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen **kuuluvat koko henkilöstölle** heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.
- **Toimipaikan johtaja** vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut 3/4

- **Lapsella on oikeus** varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä.
- **Erityisopettaja osallistuu** lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen **suunnitteluun ja arviointiin** tarvittaessa.
- Erityisopettajan antama tuki voi olla **lapsikohtaista ja/tai ryhmässä** toteutettavaa opetusta.
- Tuki voi olla **säännöllistä, osa- tai kokoaikaista**. Sitä voidaan toteuttaa **samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena** lapsen ryhmän opettajan kanssa.
- Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien **konsultoinnissa**.
- Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa **lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan** kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut 4/4

- **Perhepäivähoitaja vastaa** ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta.
- Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa.
- Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.
- Varhaiskasvatuksessa voi olla **lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia**, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan.
- Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Samanaikaisopetus ja yhteisopettajuus – määrittelyä

- Erityisopetus voi olla **samanaikaisopetusta ja yhteisopettajuutta** lapsen ryhmän opettajan kanssa.
- Erityisopetus voi tapahtua ryhmässä, johon osallistuu useita erityisopetusta saavia lapsia yhtä aikaa sekä lapsia, joilla ei ole erityisopetuksen tarvetta eikä kirjattua suunnitelmaa erityisopetukselle.
- Kun lapsi oppii osana moninaista lapsiryhmää, kehityksessään ja oppimisessaan eri vaiheissa olevat lapset tukevat toisiaan myös oppimisessa.
- Samanaikaisopetuksena tapahtuva erityisopetus mahdollistaa myös lasta tukevien toimintatapojen mallintamisen lapsen kanssa toimiville ammattilaisille.
 - Lähde: Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi (Heiskanen ym. 2021)

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö 1/2

- Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön **jaettu tieto** lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen.
- Huoltajan kanssa **keskustellaan** lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista.
- Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. **Lasta kuullaan** ja hänen mielipiteensä huomioidaan.
- Huoltajaan **ollaan yhteydessä heti**, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö 2/2

- Huoltajalle **annetaan tietoa** lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.
- Tarvittaessa keskusteluissa käytetään **tulkkia**.
- Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet **osallistuvat** yhteistyöhön.
- Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta.
- On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Monialainen yhteistyö 1/2

- Monialaista yhteistyötä ohjaa **lapsen edun** ensisijaisuus.
- **Yhteistyökäytännöt ja periaatteet** tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista.
- **Monialainen yhteistyö** toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella.
- Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa **salassapitoa** ja **tietojen vaihtoa** koskevia säännöksiä.
- Varhaiskasvatusta järjestetään myös **erikoissairaanhoidon** piirissä.
- Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen **jatkuvuus** lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti.
- Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen **turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen**.

Monialainen yhteistyö 2/2

- Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita **pidennettyä oppivelvollisuutta**.
- **Päätös** pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista.
- Lapsen huoltajalle tulee antaa **ajoissa tietoa** pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista.
- Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

→ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pidennetty-oppivelvollisuus>

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Yleisiä huomioita 1/3

- Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille.
- Vaikeuksia **ehkäistään ennalta** pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla.
- Näihin kuuluvat muun muassa **suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen** tukevat kaikkia lapsia.
- Lapselle määritellään **sopivin tuen taso ja tuen muodot** tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin.
- Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia**.
- **Aloite** lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Yleisiä huomioita 2/3

- Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla **heti**, kun tuen tarve on havaittu.
- Lapsen tuen saanti **ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta** terveydenhuollon tai sosiaalihuollon **lausuntoa**.
- Lapsella on myös oikeus **tuen palveluihin ja apuvälineisiin** tuen tarpeen mukaan.
- Varhaiskasvatuksen järjestäjä **vastaa** niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi
 - liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
 - lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Yleisiä huomioita 3/3

- Varhaiskasvatuksessa käytettävät **tuen tasot** ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki.
- Tuen tasojen välillä siirrytään **joustavasti** ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti.
- Tehostetun tai erityisen tuen **edellytyksenä ei ole**, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea.
- Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon **henkilöstön mitoituksessa**.

Kolmitasoisien tuen tasot: Yleinen tuki

- Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää **yleistä tukea** heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.
- Yleinen tuki on **ensimmäinen keino** vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu **yksittäisistä tuen muodoista**, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on **lyhytkestoista** ja/tai **intensiteetiltään matalampaa** verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.
- Yleinen tuki **ei edellytä hallintopäätöksen** antamista, vaan tukea annetaan **aina** tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä.
- Mahdollisista **tukipalveluista**, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, **tehdään hallinnollinen päätös**.

Yleinen tuki – käsitteen määrittelyä

- Perusperiaate on, että *koskee kaikkia varhaiskasvatuslain piirissä olevia lapsia*
- Koska on jokaisen lapsen oikeus
- Mutta se ei tarkoita, että yleistä tukea annettaisiin kaikille, jos tuen tarvetta ei ole
- Kaikille lapsille ei siis määritellä/kirjata lapsen vasuun yleisen tuen tavoitetta erikseen
- Yleistä tukea annetaan osana perustoimintaa

Kolmitasoisen tuen tasot: Tehostettu

- Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea **yksilöllisesti ja yhteisöllisesti** suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä.
- Tuki on **intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää** kuin yleinen tuki.
- Tukea annetaan **lyhytkestoisesti** tai **pidempään jatkuvana** lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä.
- Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.
- Lapsen tukea **tehostetaan** tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla.
- Tuki **muodostuu** säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.
- Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista **ei voida käyttää tuen saamisen ehtona**.
- Tehostetun tuen antamisesta **tehdään hallintopäätös**.

Kolmitasoisien tuen tasot: Erityinen

- Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea **yksilöllisesti** suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä.
- Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen.
- Erityinen tuki on **vahvin** varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso.
- Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa **suoraan erityisen tuen tasolla**.
- Lapsella on oikeus saada erityistä tukea **heti** tuen tarpeen ilmetessä.
- Erityinen tuki **muodostuu** useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista.
- Erityisen tuen antamisesta **tehdään hallintopäätös**.

Tuen muodot: Yleisiä huomioita

- Tuen eri muotoja käytetään **kaikilla** tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti.
- Tuen muotoja voi toteuttaa **samanaikaisesti** heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa.
- Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä **muunnellaan** lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan.
- Tukitoimet **suunnitellaan** pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti.
- Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.
- Lapsen tuki järjestetään **osana** varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa.
- **Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa** huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogiset tuen muodot

- **Pedagogisiin tuen muotoihin** lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen.
- Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat **vuorovaikutus- ja kommunikointitavat**. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut.
- Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä **yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien** käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.
- Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko **yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän** yhteisenä toimintana.
- Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu **osana vertaisryhmää**.

Rakenteelliset tuen muodot

- **Rakenteellisiin tuen muotoihin** kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen.
- Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän **pienentäminen** sekä henkilöstön **mitoitukseen** ja/tai **rakenteeseen** liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan.
- Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla.
- Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten **suhdelukua** siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.
- Lisäksi varhaiskasvatukseen **osallistumisen edellyttämät** tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidolliset tuen muodot

- **Hoidollisen tuen muodot** tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen.
- Lapsen **terveydenhoidolliset** tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet.
- **Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä** esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.
- Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko **lääke- tai sairaudenhoito** toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa.
- Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen **kokonaisarviointi**.
- Lapsen **lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta**, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen muodot: Yleisiä huomioita lopuksi

- Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään **paikallista** ja **tapauskohontaista harkintaa**.
- Esimerkiksi lapsen **apuvälineiden** käyttöä tai **avustamista** suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että **lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa**.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Lapsen tuen arviointi 1/2

- Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan **kaikilla tuen tasoilla**.
- Lapsen **tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä ja toteutumista** arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin **vähintään kerran vuodessa** esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa.
- Lapsen tuen tarpeen **arvioinnin prosessi** voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta.
- Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä **aloitteen**.

Lapsen tuen arviointi 2/2

- Tuen antamisen **kokonaisuutta** tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä **ratkaisut** parhaiten toteuttavat lapsen etua.
- **Lapsen mielipide ja toivomukset** huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.
- **Varhaiskasvatuksen erityisopettaja** osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan.
- **Sosiaali- ja terveystieteiden viranomaiset** osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen **järjestäjän pyynnöstä**, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

5.5 Lapsen varhaiskasvatus- suunnitelma tuen aikana

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta

- Laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle
- Pedagoginen, lakisääteinen asiakirja (varhaiskasvatuslaki 23 §)
- Lapsi otetaan ikätaso huomioiden mukaan varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan ja arvioinnin kaikkiin vaiheisiin
- Lasten vasuista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä
- Paikallisesti päätetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelman rakenne, sen laatimiseen ja arviointiin liittyvät käytännöt.

Lapsen vasu tuen aikana 1/3

- Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako **kirjataan** lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.
- Sen laadinnasta ja arvioinnista **vastaa** varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja **yhteistyössä** muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa.
- Henkilöstön tehtävänä on tukea **huoltajan ja lapsen osallisuutta** suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa.
- Tavoitteena on toimia **yhteisymmärryksessä** lapsen ja huoltajan kanssa.
- **Lapsen mielipide** selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Lapsen vasu tuen aikana 2/3

- Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma **tarkistetaan** tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa.
- **Toiminnan tavoitteiden** saavuttaminen **kirjataan** ja tavoitteita **muutetaan** lapsen **muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi**.
- Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet.
- Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen.
- Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. **Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.**

Lapsen vasu tuen aikana 3/3

- Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan **kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi**.
- Arviointi pitää sisällään **kuvauksen** tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä **perustelut** siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa **hyödynnetään** tehtäessä **hallinnollista päätöstä** annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista.
- Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista.
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma **päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti**.

Lapsen vasun sisältö tuen aikana 1/4

Pedagogiset tuen muodot

varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut

oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

tarvittavat erityispedagogiset menetelmät

vuorovaikutus- ja kommunikointitavat esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö

käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi

Lapsen vasun sisältö tuen aikana 2/4

Rakenteelliset tuen muodot

tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen

henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut

lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut

tulkittamis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto

varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio

Lapsen vasun sisältö tuen aikana 3/4

Hoidolliset tuen muodot

perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät

terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet

Lapsen vasun sisältö tuen aikana 4/4

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma - määrittelyä

- Tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle
- Lapsen vasuun kirjattaessa on tärkeää kuvata pedagogista toimintaa monista näkökulmista suhteessa lapsen oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin
 - oppimisympäristöt (sisällä, ulkona, salissa...)
 - arjen tilanteet (ruokailu, siirtymät, nukkuminen, ulkoilu...)
 - ryhmätilanteet (pienryhmä, koko ryhmä, yksin työskentely...)
 - muiden tekijöiden merkitys lapsen toimintaan (väsymys, tunnetilat...).
- Tavoitteiden toteutumiseksi tulee kirjata pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tukitoimet, joilla lasta tuetaan (esim. henkilöstö tukee lapsen osallistumista ryhmätilanteissa viittoen ja auttaen lasta suuntaamaan tarkkaavaisuutta yhteiseen tekemiseen)

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Yleisiä huomioita

- Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä **viipymättä hallintopäätös**, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin.
- Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan **hallintolakia**.
- Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on **kuultava** lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa.
- **Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle.**
- Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa.
- Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska **huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla.**
- Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös **muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.**

Hallintopäätös 1/3

- Tehostetun ja erityisen tuen **päätöksessä** mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:
 - tuen muodoista
 - varhaiskasvatuksen toimipaikasta
 - tukipalveluista.
- Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:
 - tukipalvelut.

Hallintopäätös 2/3

- Varhaiskasvatustilain piiriin kuuluvassa **yksityisessä varhaiskasvatuksessa** olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä **varhaiskasvatuksen toimipaikan** sijaintikunta.
- Lapsen saadessa varhaiskasvatusta **ostopalveluna** hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen **järjestämisvastuussa** oleva kunta.
- Myös **palvelusetelin** myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.
- Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä.
- Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen **esimerkiksi vuoroasumistilanteessa**, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös 3/3

- Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista **on pantava täytäntöön heti.**
- **Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana.**
- Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on **keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta.**
- **Päätöksellä ei voida päättää** lapsen sosiaali- ja terveystalveluista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.
- Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista **arvioidaan** tarpeen mukaan (ks. luku 5.4).
- **Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.**

5.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Paikallisessa suunnitelmassa kuvataan: Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Paikallisessa suunnitelmassa kuvataan: Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Paikallisessa suunnitelmassa kuvataan: Eriytynen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla lapsen ohjautuminen pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin ja monialainen yhteistyö prosessissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Paikallisessa suunnitelmassa kuvataan: Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

→ Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.